

KÖNYVTÁRÜGY, BIBLIOGRÁFIA, DOKUMENTÁCIÓ A KINAI NÉPKÖZTÁRSASÁGBAN

Az utóbbi években a Kínai Népköztársaság könyvtárügye rohamos fejlődésnek indult. Könyvtárosok és a kulturális munka más területein dolgozó külföldi látogatók - politikai felfogásuktól függetlenül - elismeréssel számolnak be élményeikről és tapasztalataikról. Az alábbiakban - részben teljes egészében, részben kivonatossan - néhány, a kínai könyvtárügy állásáról és problémáiról szóló írást közlünk olvasóink tájékoztatására. A kínai könyvtárügy egészének áttekintésére CHI-CHENG-nek, a Pekingi Nemzeti Könyvtár munkatársának az IFLA lapjában, a Libri-ben megjelent cikkét közöljük (4).

A Könyvtári Figyelőben az elmúlt évek során Kína könyvtárügyéről már jelent meg néhány cikk. Ugyancsak található idevágó magyarnyelvű anyag a KMK fordításai között is. - Az összefoglalás után közölt bibliográfiában (32. old.) a fordítási szám (F.....) jelzi, hogy melyik közlemény olvasható magyarul. E. BAYERLEYOVÁ írása (1), aki 1955 nyarán járt Kínában, elsősorban a tudományos könyvtárakról, azok régi és ritka állományáról számol be. A cikknek érdekes a befejező része a Kínában alkalmazott osztályozási-rendszerek ismertetéséről. Az osztályozásról megemlékezik M. JEAN-BRUNHES DELAMARRE beszámolója is (10), aki szintén 1955-ben volt Kínában. FENG-CSUN-JÜN, a Pekingi Nemzeti Könyvtár igazgatója a könyvtár bibliográfiai tevékenységét ismerteti (2). Cikke bevezető részében tömören összefoglalja a kínai bibliográfiai munka mintegy kétezer évre visszanyúló történetét. A kínai könyvtárügy történetét (az 1920-as évekig) M. GUIGNARD cikke foglalja össze röviden (15). RAFIKOV beszámolójának (8) adatai 1958-ból valók; 1958 decemberében szovjet könyvtárküldöttséggel járt Kínában a szerző. Ugyanebben az évben lengyel könyvtárosok is voltak Kínában; ennek a látogatásnak eredménye J. PELCOWA alább teljes egészében közölt cikke a Kínai Népköztársaság bibliográfiai és dokumentációs munkájáról (3). Ezt a beszámolót egészíti ki a dokumentáció speciális problémáinak ismertetésével LI-SÖ cikke (7). Ugyancsak friss adatokat közöl HU-YAHUI cikke is (11), valamint T. ZARZEBSKI beszámolója (9).

Az itt felsorolt - és a 32. oldalon lévő bibliográfiában jelzett - cikkek nemcsak a kínai könyvtárügy fejlődését mutatják, hanem példazzák a külföld részéről megmutatkozó nagy érdeklődést is.

Chi Cheng

KINAI NÉPKÖZTÁRÜGYE

A könyvtári szakmának Kínában hosszú a története és jó hagyományai vannak. Mivel azonban a Kuomintang-klika reakciós uralma alatt nem élvezett elegendő támogatást, a felszabadulást közvetlenül megelőző évek folyamán hanyatlásnak indult, s elszomorító helyzetbe került. A statisztikai adatok szerint 1936-ban, amikor a reakciós uralom alatt a könyvtárügy csueseredményeket ért el, az egész országban mindössze 5196 könyvtár működött; ezek közül 1502 önálló, 2542 iskolai könyvtár volt, 990 a népművelési központokhoz tartozott, 162 pedig különféle hivatali szervek kebelén belül működött. A japán impertalista megszállók és a Kuomintang-klika pusztítása következtében - az 1943-ban összeállított statisztikai adatok szerint - mindebből mindössze 940 könyvtár maradt meg. A felszabadítás első, korai szakaszában ez a szám még tovább csökkent. E könyvtárak túlnyomó többsége - sőt, szinte valamennyi - az uralkodó osztályok használatára szolgált; a dolgozók nagy tömege ki volt rekesztve belőlük.

A Kínai Népköztársaság megalakulása óta a könyvtárügy óriási léptekben fejlődött. 1958. június végére 490 általános gyűjtőkörű nagy könyvtár tartozott a Művelődésügyi Minisztérium hatáskör-

rébe, 2657 a kulturotthonok, 25 419 a szakszervezetek kezelésében, 288 326 falun, 3847 pedig népi szervek kezelésében működött; ezenfelül 235 főiskolai könyvtár tartozott a nevelésügyi minisztérium, 101 a Kínai Tudományos Akadémia fõhatósága alá, - végül minden általános- és középiskola, hivatali hatóság, köztestület, és katonai egység is rendelkezett könyvtárral.

Az elmúlt néhány év folyamán a könyvtárak állománya nagymértékben megnövekedett. A különbözõ jellegû könyvtárakban - nem számítva az általános- és középiskolák, a hivatali szervek, a köztisztviseltek és a katonai egységek keretében mûködõ könyvtárak állományát - több mint 267 millió kötet könyv található.*

A nagyobb könyvtárak - a nemzetközi kulturális kapcsolatok fejlesztésének egyik eszközeként s a különbözõ népek kölcsönös megértésének és barátságának elõsegítése érdekében - könyveket és folyóiratokat cserélnek a megfelelõ külföldi intézményekkel. A Pekingi Nemzeti Könyvtár egymagában 72 ország 749 könyvtárával, kulturális és nevelésügyi intézményével áll cseroriszonyban.

A 490 általános gyûjtõkörû nagykönyvtár közül: a Pekingi Könyvtár, amely Nemzeti Könyvtár szerepét tölti be, 5 660 000 kötetel rendelkezik; - 31 könyvtár tartományi könyvtárként mûködik; ezek az egyes tartományok fõvárosaiban, valamint a három autonóm terület - Belső-Mongólia, Uighur (Szinkiang) és Chuang (Kwangszü) nemzeti kisebbségi terület fõvárosaiban - továbbá Sanghaiban és Pekingben mûködnek; (utóbbi két város ui. közvetlenül a Központi Kormány joghatósága alá tartozik); - 424 megyei és városi könyvtár - a tartományok és autonóm területek különbözõ vidékein - tartományi igazgatás alatt mûködik; - a nagyobb városokban összesen 32 nagy városi könyvtárat létesítettek. Ezenfelül a Sanghai-i Városi Könyvtár három szakkönyvtárat is, mégpedig egy történettudományi, egy természettudományi és egy mûszaki könyvtárat irányít. Pekingben és Sanghaiban gyermekkönyvtárak is létesültek.

A közmûvelõdési könyvtárak állománya ez idõ szerint 42 700 000 kötetet tesz ki. A könyvtárak - a szokásos olvasótermi és kölcsönzõ szolgáltatások mellett - egész sor egyéb uton, mint pl. letéti állomások és kollektív kölcsönzõhelyek létesítésével juttatják el gyorsan és széles körben a könyveket a dolgozók körébe. A legváltozatosabb eszközökkel s nagymértékben sikerrel ily módon megvalósítani a nép olvasnivalóval való ellátását.

A felsõoktatási intézetek könyvtárainak állománya, amelyeknek elsõdleges feladata az intézetek oktató munkásságához és tudományos kutatásaihoz szükséges irodalom szolgáltatása, összesen 44 millió kötetet tesz ki. A kínai könyvtárak között jelentõs helyet foglalnak el a következõ egyetemi könyvtárak: a Peking Egyetem, a Csinghua Egyetem, a Szabad Egyetem, a Peking Pedagógusképzõ Fõiskola, az Egyesült Kínai Orvostudományi Kollégium (ezek valamennyien Pekingben mûködnek); továbbá a Futan- és a Hiao Tung Egyetemek Sanghaiban, a Nankai Egyetem Tiencsinben és a Hungszan Egyetem Kantonban.

A Kínai Tudományos Akadémia fõhatósága alá tartozó könyvtárak feladata a tudományos kutatások, különösen pedig az akadémiai kutatóintézetek és a másutt dolgozó szakemberek szolgálata. Állományuk összesen 5 500 000 kötet könyv és folyóirat; gyûjteményeikben igen jelentõs tudományos anyag található. A pekingi fõkönyvtár 2832 külföldi folyóiratot járát, s könyv- és folyóiratcserék lebonyolítása céljából 51 ország 617 szervezetével áll összeköttetésben.

Az olvasók könyvkiválasztásának megkönnyítése és irányítása céljából igen sok nyilvános könyvtár rendez kiállításokat, fejt ki propagandát, tart felolvasásokat, elõadásokat és beszámolókat, rendez vitaesteket, ad ki könyvszemléket, bibliográfiákat, ajánl klasszikus és modern külföldi irodalmat, ismeretterjesztõ mûveket, valamint a legkiválóbb dolgozók munkamódszereit népszerűsítõ könyveket. A Pekingi Nemzeti Könyvtárban, valamint a nagyobb tartományi és városi könyvtárakban, továbbá szakkönyvtárakban és a Tudományos Akadémia alá tartozó könyvtárakban éppúgy, mint a felsõoktatási intézmények könyvtáraiban szakkatalógusok, új szerzemények jegyzéke, folyóiratcikk-katalógusok, bibliográfiák és egyéb tájékoztató segédletek készülnek. Mindez - az olvasóközönség széles rétegeinek irányításán és a hasznos könyvek propagálásán felül - nem csekély mértékben járult hozzá a tudományos kutatás és a nemzeti újjáépítés, sikereihez.

1956 óta különféle helyi könyvtárak is nagy figyelmet fordítanak a tudományos kutatási igények szolgálatára a oly módon, hogy kiegészítik és katalógizálják tudományos és mûszaki könyveiket és folyóirataikat, tudományos olvasótörmeket nyitnak, megszervezik a könyvtárközi kölcsönzést és szakkatalógusokat állítanak össze. A kutatási igények jobb kiszolgálása céljából az ország legtöbb vidékén megkezdték már a könyvtárak a regionális központi katalógusok készítését, valamint a másodpéldányok beszerzését. A könyvtári szolgáltatá-

* A kínai könyvtárak statisztikai adatairól részletesebb áttökintést ad a Zentralblatt für Bibliothekswesen c. folyóirat 1960. 2. száma. (10 Jahre Bibliothekswesen der Chinesischen Volksrepublik. 41-142. p. (12)

soknak a tudományos kutatások területén való további megszilárdítása és megjavítása érdekében és perspektivikus tervek kidolgozása céljából két nemzeti jellegű központi könyvtárat, kilenc regionális könyvtárat jelöltek ki. A Pekingi Nemzeti Könyvtárban külön osztályt bíztak meg a nemzeti központi katalógusok szerkesztésével. Ez már meg is kezdte működését. A könyvtári katalogizálás megjavításának és a munka hatékonyságának növelése céljából a Pekingi Nemzeti Könyvtár és a Pekingi Szabad Egyetem könyvtára közösen végzi az új könyvek központi katalogizálását.

1958-ban, az ugrásszerű fejlődésért indított országos mozgalom nyomán, a különböző tartományok, városok és autonóm területek könyvtáraiban sorra felülvizsgálták a célkitűzéseket, s új konkrét évi terveket készítettek. Így például egyes könyvtárakban az új könyvek feldolgozásának 15-30 napi időtartamát átlagosan másfél napra csökkentették, sőt olyan könyveket, amelyek bizonyos politikai mozgalmakkal kapcsolatos irodalmat nyújtanak, mindössze néhány órára. A könyvtárak nyitvatartási idejét a korábbi 8-9 órás napi 14 órára növelték. Az olvasószolgálat területén néhány könyvtár 1957-hez viszonyítva 704 %-kal növelte olvasói számát, és 852 %-kal a kölcsönzött könyvek kőtszámát. Az év folyamán az olvasók száma 870 %-kal, a kölcsönzött kötetek száma 1100 %-kal emelkedett. A könyvkölcsönző helyek számát 1957-hez viszonyítva 2074 %-kal növelték. Az olvasók jobb kiszolgálása érdekében felülvizsgálták és módosították a régi módszereket és szabályzatokat, s munkamódszereiket korszerűsítették. Igen sok tartományban és városban az ország népe, - hogy lépést tudjon tartani a kultúra gyors fejlődési ütemével -, maga létesített könyvtárakat. Következésképpen szerte az országban új szempontok diadalmaskodnak a könyvtárügy egész területén.

A tudományos kutatásokat elősegítő szolgáltatások fejlesztésével egyidejűleg a könyvtárak a dolgozók széles tömegeinek általános műveltségét s tudományos ismereteinek bővítését szolgáló munkából is kiveszik részüket. A működő 490 közművelődési könyvtárból 446 könyvtárt létesítettek 1956-ban a megyék, kisebb városok, illetve a nagyobb városok kerületei; ezek mindegyike 5000-10 000 kötetes állománnyal rendelkezik. A legtöbb közművelődési könyvtárnak külön-külön olvasóterme és kölcsönzőasztala van a felnőttek és a gyermekek számára; ezenfelül mozgó kölcsönkönyvtárakat indítottak utjukra, megszervezték a kollektív kölcsönzés intézményét, s megkezdték a könyvek propagálását. Ezeknek a községi, városi és nagyvárosi kerületi könyvtáraknak igen jelentős szerepe volt a széles néptömegek megnövekedett kulturális igényeinek kielégítésében. Emellett segítették a vidéki s a szakszervezeti könyvtárak, valamint a nagyvárosok egyes kerületeiben lévő iskolai könyvtárak munkáját is. Mindez a könyvtárügy fejlődésének meggyorsítását eredményezi.

Fokozatos fejlődés tapasztalható a könyvtárakban a gyermekek olvasók kiszolgálása terén is. A kizárólag gyermekek számára létesült intézmények mellett a legtöbb tartomány, községi, megyei és városi kerületi könyvtár, sőt, néhány kulturális intézmény könyvtára is, külön olvasótermet rendezett be gyermekolvasói részére. Mult év júliusában - a gyermekkönyvtárak terén szerzett tapasztalat kicserélése végett - kongresszus ült össze Sanghaiban; ezen megállapították a gyermekkönyvtárak feladatait, megvitatták a könyvpropaganda, az olvasók irányítása, valamint a könyvkölcsönzés problémáit, az iskolai nevelőmunka összehangolásával kapcsolatos kérdéseket, az olvasók könyvtári munkába való bekapcsolásának megszervezését és előmozdítását, s kicserélték mindezekre vonatkozó tapasztalataikat. Szerte az országban könyvtárakat létesítettek a kulturothónokban, s könyvtárak működnek minden községben, megyeszékhelyen és nagyobb városok kerületeiben. Számuk jelenleg 2657, összesen 18 120 000 kötetet könyvvel.

A szakszervezeti könyvtárak állománya - a nem egészen teljes statisztika tanúsága szerint - 22 910 000 kötetre rug. Fontos feladata ezeknek a könyvtáraknak az általános kulturális színvonal emelése mellett a dolgozók szakmai tudásának növelése és a legjobb dolgozók haladó munkamódszereinek népszerűsítése. Az Össz-Kínai Szakszervezeti Szövetség propaganda osztálya tanfolyamot szándékozik indítani a szakszervezeti alapkönyvtárak dolgozóinak szakmai továbbképzése céljából.

A mezőgazdasági szövetkezeti mozgalom fellendülése nyomán gyors léptekben haladt előre az irástudatlanság felszámolásáért indított küzdelem, - nagyszámú középiskola, kollégium és tudományos kutatóintézet létesült a mezőgazdasági vidékeken -, gomba módra szaporodtak a különféle könyvtárak, különösen azóta, hogy megalakultak a népi tanácsok. 1958 június végéig 3847 népi kezelésben lévő könyvtár létesült, 288 326-ot pedig a tanácsok létesítettek. A kisebb könyvtáraknak 3-400 kötet, a nagyobbaknak 5-6000 kötetnyi az állománya; az ilyen jellegű könyvtárak állománya országosan összesítve mintegy 128 710 000 kötet; ezek nagy része időzenerű események népszerű ismertetése, továbbá mezőgazdasági ismereteket és általános műveltséget nyújtó mű. A falusi könyvtárakat a szövetkezetek ifjú aktivistái vezetik. Ezeknek a könyvtáraknak jelentős érdemei vannak a szövetkezeti mozgalom megszilárdításában;

az írástudatlanság felszámolásában és a parasztlak kulturális színvonalának emelésében, valamint a mezőgazdasággal összefüggő tudományos és műszaki ismeretek népszerűsítésében.

Hivatások könyvtárosok nevelése céljából mind a Pekingi Egyetemen, mind pedig a Wuhan Egyetemen könyvtártudományi szakot létesítettek; a kínai könyvtárak gyors fejlődéséből eredő követelmények kielégítése céljából a Pekingi Egyetem - a dolgozó könyvtárosok szakmai színvonalának fejlesztése érdekében - ezenfelül még levelező tanfolyamokat is indított. 1957-ben a Művelődésügyi Minisztérium rövid időtartamu, külön tanfolyamokat szervezett a közművelődési könyvtárak dolgozói részére; ezeken az általános könyvtári és módszertani munkát, a szakozást és a katalogizálást tanítják. Az Oktatásügyi Minisztérium is felállított egy gyakorló tanfolyamot. Egyidejűleg a tartományokban és a községekben is rendszeresítettek szakmai konzultációkat és gyakorló tanfolyamokat. Mindezek a rövid időtartamu tanfolyamok a könyvtári dolgozók szakmai színvonalának emelését, a könyvtári munka megjavítását és az egész könyvtárügy további fejlődését vannak hivatva előmozdítani.

Az ország valamennyi könyvtári dolgozója szakmai igényeinek jobb kielégítése céljából a "Tushuguan Gongzuo" (A könyvtári munka) című, eddig kéthavonta megjelenő folyóirat ma már havonta jelenik meg. Két új folyóiratot is indítottak 1957-ben: az egyik a "Könyvtártudományi Levelezés", mely havonta jelenik meg, - a másik a "Könyvtártudományi fordítások gyűjteménye"; (az utóbbi nem jelenik meg rendszeresen). Ezek a kiadványok összegezik és ismertetik a könyvtári munka haladó tapasztalatait, tárgyalnak és megvitatnak a könyvtártudomány köréből vett egyes kérdéseket, s bemutatják a külföldi országok könyvtárügyének legújabb fejleményeit. Ezek a kiadványok a kínai könyvtárosok rendszeres olvasmányává váltak, s nagyban hozzájárulnak ismereteik gyarapításához és szakmai színvonaluk emeléséhez.

Eredeti cím: Libraries in China today.
Megjelent: Libri. 9. vol. 1959. 2. no. 105-110. p.
OSZK ford. sz.: 2234.

Pelcowa, Janina

BIBLIOGRÁFIA ÉS DOKUMENTÁCIÓ A KINAI NÉPKÖZTÁRSASÁGBAN

Kínában a könyvek és az új folyóiratok kurrens bibliográfiáját a Művelődésügyi Minisztérium Kiadói Főigazgatóságának Könyvtára adja ki; ugyanakkor a folyóiratcikk-bibliográfia a Sanghaji Könyvtár gondozásában jelenik meg.

KINAI KÖNYVEK KURRENS NEMZETI BIBLIOGRÁFIÁJA
A kurrens könyvtermés bibliográfiai nyilvántartását röviddel a forradalom végleges győzelme után szervezték meg. 1950-ben Pekingben létrejött a Kiadói Főigazgatóság, amely kidolgozta a kötelempéldány-rendeletet, meghatározta a bibliográfiai címeírás és a könyvtári osztályozás alapelveit és életre hívta könyvtárát. Feladata a kurrens kiadványok gyűjtése, nyilvántartása és megőrzése.

A Könyvtár első kiadványa 1951-ben jelent meg könyv formájában. Az új könyvek összkínai bibliográfiája címmel és 10 406 olyan tételt foglalt magában, melyek az 1949. október 1-től 1950. december 31-ig eltelt idő alatt jelentek meg. A bibliográfia 1951. októbertől kezdve folyóirattá változott, amely néhány cím- és periodicitás változás után jelenleg a következő elnevezést viseli: Az Új Könyvek Országos Bibliográfiája. Ez a lap tíz naponként jelenik meg és két részből áll: tematikai, illetve szakrendi részből. Az első részben (amely 22 szakcsoportból áll), a társadalmi-politikai-gazdasági témájú kiadványokat, különösen pedig a szocializmus építése során tett "nagy ugrásra" vonatkozó kiadványokat tartják nyilván. Ezután a területi és helyi publikációk, a grafikai művek és a képeskönyvek következnek. A második rész a könyveket a közepes, illetve kiskönyvtárak számára elfogadott osztályozási séma szerint szakrendben tartja nyilván; az utolsó négy szakcsoport a gyermekkönyveket, a kézikönyveket és a tanterveket, továbbá a nemzeti kisebbségek nyelvén írott könyveket, valamint az idegennyelvű kiadványokat tartalmazza. E felsorolásból látható, hogy a tartalmi szempontok mellett formai (földrajzi, műfaji, nyelvi) szempontok is érvényesülnek.

Egy-egy szakcsoporton belül először az eredeti munkák szerepelnek, majd a fordításban megjelent kiadványok következnek. A csoportokon belüli besorolásnál a kiadványok fontossági szempontjai érvényesülnek.

* A Pekingi Könyvtárban kidolgozott osztályozás 21 szakcsoportra osztja az anyagot: marxizmus-leninizmus, filozófia, társadalmi tudományok (11 szakcsoport), természettudományok (7 szakcsoport), könyvtudomány és általános jellegű művek. A szakjelzet betűkből és számjegyekből áll.